

תקופה מסתיימת בקולנוע. לפני שבו-עיים הלך לעולמו צ'ארלי צ'אפלין, בשבוע שעבר הגיע תורו של הווארד הוקס. ייתכן ששמו של הוקס אינו אומר דבר למי שאינו מחננין במיוחד בקולנוע, מאחר שלא השתתף בעצמו בסרטיו ושמו לא שורבב לטורי הרקילות. אולם את הסרטים שעשה הלכו הכל לראות. ב"קאריירה ארוכה שנמשכה כ-45 שנים התם על כמה מן הסרטים הקלאסיים של הוליווד, מבעל הצלקת (על אל קאפונה) ועד לתרדמה ארוכה (לפי ריימונד צ'אנדלר), מאסטרט'ס יוק' ועד לרין בראון, מרק למלאכים יש כנפיים ועד האטארי. כיום מקובל לראות בו אחד מהמישה הבמאים החשובים ביותר שהיו לאמריקה. מאותם אבות-הקולנוע שקבעו את יסודות שפת הקולנוע.

הנציג האמריקאי. אם הקולנוע הוא התרומה הגדולה ביותר של ארצות-הברית לאמנות המאה העשרים (אולי זה לא מדויק מבחינה עובדתית היסטורית, אבל אחד העם כבר הרחיב את הדיבור על האמת ההיסטורית והאמת הארכיאולוגית), הוקס הוא אחד התרומות הגדולות של אמריקה לקולנוע. הוא יתר מכל אחר, היה נציג של האומה החדשה הזאת, של אורח-חיים שנקדם בה, של האידיאלים הילדותיים לעיתים, של מושגים פסיכולוגיים ונפשיים המאפיינים את היבשת החדשה ואוכלו-סייתה.

כיהא למי שמייצג את האומה המתקדמת ביותר מבחינה טכנולוגית, היה הוקס מהנדס במיקצועו. ורק אחרי שחיפש בשנות העשרה המוקדמות, עבודה בהוליווד כמהנדס ולא מצא, עבר לעסוק בכתיבה ואחריה בבימוי. נטייתו הטכנית לא נטשו אותו כל חייו. הוא בנה דגמי-מטוסים בעצמו, תיכנן והרכיב מכונות-מירוק שזכנה בתחרויות רבות. במילחמת העולם הראשונה שירת כטייס בחיל-האוויר האמריקאי, ואחרי-כך נהג בעצמו במירוצי-מכוניות. מאוחר יותר באו תכונות אלה לידי ביטוי בסרטים על טייסים המתמודדים עם מכשיריהם ועם אתני

הטבע (רק לחלאכים יש כנפיים) או סיי פורים על צעירים שדוחפים את רכבם במירוצים עד לקצה גבול הסיבולת (קו אדום 7000).

הספורט של הגבר. גבוה ותמיר, שערו הלבן כולט מעל לפניו השזופים, הוא אהב את ההתמודדות המתמדת עם הטבע. כפרש מעולה גידל סוסי-מירוק, וכצייד הירבה לבלות את חופשותיו ב"אלסקה, בצייד חיות בר, והחזיק באוסף עשיר ביותר של כל-ינשק מכל הסוגים. המערבונים הרבים שביים מעידים על הבנתו בסוסים ובכלי-ינשק, ואילו כרט כמו הספורט האהוב על הגבר הציג את התחביב הנוסף שלו: חייו.

כדוגמת גיבורי סרטיו, התרחק מן הי קהיליה הרחוקה והבוחשת של הוליווד. ידידיו הטובים ביותר היו אנשים כמו הבימאי ג'ון פורד. השחקנים ג'ון ויין או האמפרי בוגארט וסופרים כמו ויליאם פוקנר וארנסט המינגווי (הראשון כתב עבורו סרטים, ושניהם סיפקו סיפורים לסרטים).

ככל שמתעכבים יותר על סרטיו של הוקס, בולטת אחדות המחשבה הקיימת למרות שעשה קומדיות וסירטי-מתח, סיר-טי-מילחמה ומערבונים, סרטים מוסיקליים וסירטי מדע בידיוני שרחוקים, לכאורה זה מזה כרחוק מרח מערב.

הקירבה להמינגווי. ראשית, גיבוריו של הוקס הם אנשים שאינם יכולים לחיות בתוך החברה המתקנת והממוסדת, בכל סרטיו מחפשים הגיבורים מרחבים ואתגרים חדשים, ומעמידים את עצמם במבחן כדי להוכיח את גבריותם. את היכולת שלהם להיות יותר מאשר בורג בתוך מכונה (חברתית או טכנולוגית), הם מסרבים להיכנע למאורעות או לוותר על עצמאותם. אולי בכך טמונה הקירבה הנפשית שהולידה את הידידות בינו לבין המינגווי.

שנית, גיבוריו של הוקס הם בדרך-כלל גברים המוצאים שפה משותפת עם גברים אחרים, אנשים המכירים את עקרונות האבירות עד כדי כך, שאפילו כאשר הם נמצאים בצד הלא-יכון של המיתר, הם יודעים כי עליהם להתנהג לפי קוד מסוים. העימות אינו בין טוב לרע בלבד, אלא גם בין שני אנשים שמוכנים אפילו לשלם בחייהם את הניסיון להוכיח שהם טובים יותר ואינם נכנעים.

לורן בקו והאמפרי בוגארט ב"התרדמה הגדולה" הוא אהב אותן גבוהות

ומוכר כלידיג, מוצג כקליפה ריקה מתוכן וחטרי-ישע מול תעלוליהן של פולה פרני טיס ומריה פרשי בחספורט האהוב על הגבר. שלא לדבר על הקשוחים שצדים חיות לגניחיות בהאטארי אבל מתבלבלים כשהם צריכים לעזור לערה לסגור את הרוכסן.

מבט משועשע. הוקס עשה סרטים כפי שאחרים נושמים. קשה לחקות אותו, משום שהיה בין אלה שמצאו כי הפתרון הפשוט ביותר הוא גם האפקטיבי ביותר. הוא התבונן בחיים במבט משועשע וסא-טירי, גם כאשר לא עשה קומדיות. נימת לילגוג מתגנבת למרבית סרטיו, וקריצות עין זו היא שגרמה כנראה את שיתוף-הכט הפעולה הממושך שלו עם אנשים כמו בן גירסה (בין סרטיו המוצלחים של הוקס, גירסה לכותרת ראשית של הכט) ומקארי תור, וידידותו עם בילי ויילדר.

היה ברור לו שהאידיאלים שלו הולכים ונעלמים. משום כך, בסרטיו האחרונים הלכו גם גיבוריו והודקנו. ג'ון ויין הבריא והחוק מריו בראון סובל מגבו באלדוראדו ומסיים את הסרט. יחד עם רוברט מיצ'ם, על קביים. ואילו בריו לובו מלגלגת ערה על גילו וקוראת לו "אדם שנות בחיקו". זה היה סירטו האחרון של הוקס שהרגיש, אולי כמו הדמות שבסרט, כי הוא מתחיל להיות נוח מדי לבריות.

את ההגדרה הנאה והכוללת ביותר ל-הוקס הביא פעם השחקן הצרפתי מרסל דליו (שהופיע ב"רכוש ולאבד"): "הווארד הוקס הוא אחד מאותם אבירים הוצרת ארצות-הברית, שנחתו על כדור-הארץ באיחור של מאה שנים."

פסטיבלים הקרב על הפסטיבל

פסטיבל-הסרטים הבינלאומי לסירטי תעודה ולסרטים קצרים הוערך בלייפציג שבמזרח-גרמניה סטה השנה, לראשונה, ממינה ישן קבוע. עד היום התעלמו מ"נהלי הפסטיבל מקימו של הסרט הישראלי באשר הוא, וסירבו בתוקף לכל פניה שועשתה להרשות נוכחות של מבקרי-קולנוע ישראלים בפסטיבל.

השנה קרה משהו. אולי בזכות הדטאנט הישראלי-ערבי, מי יודע. מכל מקום, סרט בשם הקרב על הקרקע של הדוקטור מאריו אופנברג הוצג בפסטיבל, כנציג מדינת-ישראל.

כאן המקום לציין שמארי אופנברג משמש כמרצה באוניברסיטה של מערב ברלין, שם הוא מתגורר דרך קבע, אולם הוא מחזיק בדרכונן ישראלי והציג עצמו בישראלי בפסטיבל. הסרט התיעודי מנסה לבדוק את שני הצדדים, הפלסטיני והישראלי, בעימות על בעלות-הקרקע בארץ-ישראל, בדרך שהזכירה לכמה מבקרים את סירטה של סוון סונטאג האדמות המוב-טחות.

סירטו של אופנברג הוצג לראשונה ב"פסטיבל קטן בספרד, שם ראו אותו מורה גני לייפציג והזמין. הוצגו עוררה סערת-רוחות, בעיקר בין הפלגים הערביים היותר-קיצוניים, שראו ומתמיד את לייפציג כשהמייצגה סרטי שלהם שאין בו דריסת-רגל לזולת, בכל הנוגע לבעיות המיוחדת-התיוכו. הסערה גברה גם משום עיתוי הציג הסרט, מייד אחרי ביקורו של הנשיא סאדאת בישראל, דבר שהת-

ידידות-גברית. זהות זו בין היסודות המפעילים את הגברים שלו, גרמה את סיפורי הידידות הרבים השבים ותוזרים בסרטיו (ואשר הפכו בשנים האחרונות אפנה כלל-הוליוודית). הידידות וההבנה שאינם זקוקות למילים, הם מן היסודות שקושרים את ג'ון ויין ומונטגומרי קליפט (תגלית של הוקס) בהנהר האדום, את ויין ואת דין מרטינ בריו בראון, את בוגארט וולטר ברנן ברכוש ולאבד ועוד. הידידות הזאת עמוקה ואמיתית כל-יכך, שכמה מחקריו של הוקס אפילו השתעשעו ב"מחשבה על יסודות הומוסקסואליים בסרטיו.

לכך צריך להוסיף את הנשים. הוא אהב אותן גבוהות, תמירות, אתלטיות, כמו אנגי דיקינסון, לורן בקו, קאתרין הפברן או פולה פרנטיס. כשהן חוזרות לחייו של גבר, הן בדרך-כלל מכניסות אותו למבוכה, לאנדרלמוסיה נוראה שבטופה הוא תמיד נכנע. כי האשה היא הכוח האמיתי בחברה האמריקאית. קרי גרנט שמנסה לשחזר השל של דינוראור בהתינוק השובב הולך בסופו של דבר בעיקבות קתרין הפברן, המיליונרית האכסוצנטרית המגדלת פנתר חמוד (הוא התינוק שבשם הסרט), עשה שכל השלד שבנה בעמל רב מתפרק לגורי מים. ורוק האדסון, שכותב ספרים על דייג

וודי אלן מביים כמו מיקלחת קרה

מי שהתבונן בתשומת לב ברוחן שלי עם אנני, ודאי אינו מופתע מצונו של וודי אלן לביים דראמה. לא במיקרה נמצאו מבקרים אמריקאים רבים כל-יכך שראו בו את ברגמן שמעבר לאוקיינוס, ברגמן שמסתר מאחרי הסוואה של בדי-חזת את התרדה המתמדת של גיבוריו. אלן עצמו, עם כל הערצתו לברגמן, אינו מוכן לערוב שהסרט החדש יהיה ברגמן בלי הסוואה. "הסרט הזה הוא בבחינת ניסיון, ואני עצמי מצפה בכיליון-עיניים לראות מה ייצא מכל העסק", הוא אומר.

בינתיים הוא כבר מבשל על אש קטנה את הרעיון לסרט הבא שיעשה.

"אני באמת מחכה ליום שאתחיל את העבודה עליו. יש לי כבר רעיון קומי יוצא מן הכלל. אני מעבד אותו עם מארשל בריקמן, שכתב אתי את יסונוני ואת הרומן שלי עם אנני, ואני מתכוונן להופיע בו. אני חושב שזה היה מצחיק מאד."

בינתיים, כדי לעודדו, המסיר מבקרי ניו-יורק (וגם על בריקמן) מטר של פרסים בטיוח השנתי שלהם. התפעלותם בלטה לעין, עד כדי כך שיש אומרים כי בעוד שנים אחדות לא ידברו עוד על אלן כעל "ברגמן של אמריקה", אלא על ברגמן כעל "אלן המורד-הפנים של שוודיה."

וודי אלן: "אם משהו יתפסם לי-איש לא יידע על כך"

לסרט החדש של וודי אלן אין עדיין שם. אבל אין זה יוצא-דופן. גם לרומן שלי עם אנני לא היה שם עד שהוצא להפצה, ואלן נמצא עתה עדיין בשלבי עריכה. את עלילת הסרט החדש של וודי אלן עוד לא מסרו לפירי סום. גם זה מקובל, מאחר שהוא מעדיף לשמור לעצמו אופ-ציות פתוחות: "אם משהו יתפסם לי, אוכל לשנות את הסיפור ולתקן את השיגאות מבלי שאיש יידע על כך", הוא מסביר.

מה, בכל-זאת, ידוע? ובכן, ידוע שדיאן קיטון מופיעה בסרט, וגם זה כרגיל. אבל התפקיד שלה אינו גדול או קטן יותר מתפקידיהם של שאר השחקנים הראשיים. "ממהר להג-סיף וודי אלן, כדי שלא יתשדו כי הוא עומד לשוב לבטא את הערצתו לשחקנית שגילה בעצמו בשחקן אותה 00, ואכן, לצד דיאן קיטון מופיעים בסרט שחקנים כמו ריי צ'רד ג'ורדן (בית ארמה), סם ואטרסטון (נטסאבי הגדול), ג'ורלדין פריג' (ציפור-הנעורים החתונה) ועוד. יש לזכות שחקנים יוצא מן הכלל, כך שהיחיד שיכול לקלקל כאן זה אנני" אומר אלן.

וכאן מגיעים ליוצאים-מן-הכלל. קודם כל, זהו סרט של וודי אלן, אבל וודי אלן אינו משחק בו. הוא מסתפק בבימוי בלבד. חוץ מזה, להבדיל מכל סרטיו הקודמים, זאת אינה קומדיה. נכנסתי לתחום הקולנועי שאינו מוכר לי כלל וכלל. אני מנסה להדריך את השחקנים בסצנות מן החיים שאין בהן שום דבר מצחיק" טען תוך כדי ההסרטה. "משום כך, אפשר לומר שאני מרגיש נבוך, חסרי-ביטחון וללא קרקע מתחת לרגליים", השלים בטון שמוכיר מיד את גיבוריו מן הקור מדיות.

בעצם, זה כמו מיקלחת קרה. אבל אני סבור שכל עוד אוכל שלא להיות כבול למטרה האחת והיחידה של ייצור הצלחות קופה, יש הצדקה לעבודה שלי. הרומן שלי עם אנני הצליח מאד בטיח, ואיני רוצה לחזור על עצמי. אני מרגיש שעלי לנסות דברים בטוח אם אוכל להתגבר עליהם. גם אם אכשל, אדע שהתבגרתי תוך כדי כך, ולמדתי עוד משהו על חולשותי ומיגבלותי."